

Interpreteren van geluiden bij broedvogel-inventarisaties

Tom Heijnen

Gaai bij de Visvijvers Bergeijk, 31 mei 2015 (TH)

Vorig jaar hebben we bij het inventariseren van de broedvogels op de westelijke Visvijvers Valkenswaard extra aandacht besteed aan het interpreteren van de geluiden. Vogels die een makkelijk herkenbare zang hebben geven geen problemen en worden met broedcode 2 ingetekend. Maar hoe zit het met soorten die niet zo'n makkelijk te duiden deuntje hebben? Wat betekenen de diverse roepjes? Zingen alleen de mannetjes? En hoe zit dat bij de diverse roepjes?

Belang van een goede interpretatie

Juiste interpretatie van de vogelgeluiden en toekennen van de correcte broedcode is van groot belang bij het clusteren van de gegevens. Onjuiste broedcodes leiden tot onjuiste territoriumstippen en aantallen. Ervaren vogelaars kunnen bij een handmatige clustering nog correcties uitvoeren op basis van hun kennis en ervaring, maar bij automatische clustering met het programma Autocluster is dat niet mogelijk. Correcte uitvoer staat of valt bij een correcte invoer.

De resultaten van ons speurwerk naar de voetangels en klemmen van vogelgeluiden delen we in dit artikelje met andere vogelaars. De soortenlijst is beperkt tot die vogelsoorten die op de Visvijvers Valkenswaard voor (kunnen) komen, exclusief de zeldzame soorten zoals Klein Waterhoen.

Interpretatie van vogelgeluiden

In de middelste kolom van de tabel hieronder staan de geluiden die met broedcode 2 of hoger genoteerd worden en in de rechter kolom de geluiden die met broedcode 1 worden opgetekend. De betekenis van de genoemde broedcodes is als volgt:

- code 1 Waarneming van een volwassen individu in mogelijk broedbiotoop, zonder aanwijzing omtrent broeden
- code 2 Waarneming van zingend of baltsend individu in geschikt broedbiotoop
- code 6 Bezoek van vogel aan een waarschijnlijke nestplaats
- code 7 Angstkreten of ander gedrag (alarmeren) dat wijst op aanwezigheid van een nest of jongen
- code 16 Nest met jongen gezien, of jongen in het nest gehoord

Er zijn diverse soorten waarbij niet alleen het mannetje maar ook het vrouwtje territorium-indicerende geluiden maakt. Het is dan belangrijk om in Avimap binnen de fusieafstand van de soort geen dubbele registraties te doen omdat Autocluster er anders twee territoria van maakt. Ofwel: als beide geslachten binnen de fusieafstand worden gehoord, dan moet er maar één genoteerd worden.

	Geluiden noteren met code 2 of hoger (indien hoger dan is code vermeld)	Geluiden noteren met code 1
Appelvink	Zang, een herhaald en afwisselend ' <i>ptik</i> ' en ' <i>siee</i> ' (man).	Roepende vogel ' <i>ptik</i> ' (man en vrouw). Contactroep ' <i>siee</i> ' (man en vrouw).
Boomklever	Fluitend ' <i>siuuu siuuu</i> ' (man). Rollende triller (man). Hoog, zacht ' <i>sie-sie-sie</i> ' (man en vrouw), is soort bedelroep.	
Boomkruiper	Zang, riedeltje van 2-3 sec, ' <i>tie-tie-tiedelitiedie</i> ' (man). Pre-zang, ' <i>tuu-twie-twie</i> ' (laatste 2 tonen hoger), vaak langdurig in vroege ochtend (man en vrouw?).	Roep ' <i>tie-tie</i> ' (man en vrouw).
Buizerd	Achter elkaar roepend in/boven beperkt gebied (man en vrouw). Let op imitaties door Gaai!	Enkele ' <i>miauw</i> ' roep (man en vrouw).
Dodaars	Hoge triller ' <i>bi-bi-bi-bi</i> ' (man en vrouw, vaak in duet).	
Gaai	Zang is mengeling van allerlei fluit- en keelgeluiden en zelden te horen.	Luide schorre roep en imitaties van Buizerd (man en vrouw). Let op: soms roepend in kleine groepjes (groepsbalts), deze niet intekenen.
Geelgors	Druk roepend (man en vrouw) → code 2 Heel hoog slepend piepje (man en vrouw) → code 7	
Goudvink	Zang, is heel zacht en alleen van dichtbij te horen.	Roepende vogel (man en vrouw).

	Geluiden noteren met code 2 of hoger (indien hoger dan is code vermeld)	Geluiden noteren met code 1
Grauwe Vliegenvanger	Zang, een onopvallend 'zip...zip...zrrrie-zrrrie' (man). Dubbele roep 'tsie-tek' (man en vrouw).	Roep, een onopvallend 'pssrip' (man en vrouw).
Groene Specht	Bekende lach 'klu-klu-klu' (man; soms vrouw maar die heeft zachter 'kuu-kuu-kuu'). Vaak in duet als ze dicht bij elkaar zitten. Vrouwtje dan soms een keffend zacht 'kwek-kwek-kwek' als antwoord. Roffelt zelden!	Ratelende vluchtroep 'kjuk...kjuk-kjuk-kjuk' (man en vrouw).
Grote Bonte Specht	Druk roepen en achter elkaar aan vliegen (man en vrouw), vaak een conflict met buurspechten. Losse maar regelmatige 'kiek' vanaf een hoge boomtop heeft waarschijnlijk ook een territoriale functie. Roffel (man en vrouw; vrouw zachter dan man, vaak in duet). Schelle bedelgeluiden van jongen uit nestholte → code 16.	Enkelvoudige roep, evt. een paar keer herhaald (man en vrouw).
Grote Gele Kwikstaart	Zang bestaat uit serie langgerekte tonen 'tsie-sie-sie' en Witte Kwikachtige roepjes, soms snel en soms langzaam van tempo.	Roep 'dzidit', vaak bij opvliegen en (tijdens de trek) bij overvliegen (man en vrouw).
Havik & Sperwer	Luid kekkeren (man en vrouw). Let op imitaties door Gaai!	
Houtsnip	Zacht knorren afgewisseld met hoog piepen 'pietiek' (man).	
IJsvogel	Balts- en patrouilleroep 'tie tietie tietie tietie' (man en vrouw). Alarmroep 'krietrietriet' (man en vrouw) → code 7	Hoog en langgerekt 'tsie' (man en vrouw).
Kleine Bonte Specht	Roep 'ki-ki-ki' (man en vrouw). Roffel (man en vrouw). Oppassen met uitgevlogen jongen, die 'kieken' meteen na het uitvliegen net als de ouden, maar dan met een verlangzamend einde 'ki-ki-ki ki ki'	
Koekoek	Het bekende 'koekoek', soms overgaand in schor 'haghaghag' (man).	Rollende 'bubbling-call', lijkt op Regenwulp (vrouw).

	Geluiden noteren met code 2 of hoger (indien hoger dan is code vermeld)	Geluiden noteren met code 1
Kuifmees	Zang bestaat uit serie roepjes met tussengeluidjes 'sisisisi-gurr-si-gurr-si-gur' (man en vrouw).	Roepende vogels 'pürr-pürr' (man en vrouw).
Matkop	Fluiter-achtig melancholiek zacht 'tjiuuh-tjiuuh-tjiuuh' (man).	Nasaal 'tsji-tji-pèèh-pèèh' (man en vrouw).
Meerkoet		Diverse geluiden 'psi', 'pit' (voornamelijk man).
Middelste Bonte Specht	<u>Gaaïen</u> : nasaal 'wééh..wééh' en luguber echoënd 'kwièèh kwièèh kwièèh' (man en vrouw). <u>Bieken</u> : herhaalde ('heftige') serie 'biek-biek-biek' roepjes (man en vrouw). Roffelt zelden; roffel is zacht en 'flodderig'	<u>Bieken</u> : 'biek-biek-biek' roepjes (man en vrouw).
Staartmees	Zang is gevarieerde aaneenschakeling van roepjes, maar lastig te onderscheiden van druk roepen. Code 2 daarom niet gebruiken.	Gewone 'prrp-prrp' roep (man en vrouw).
Waterhoen	Diverse roepjes waaronder het hele jaar te horen korte 'kuurruk' (man en vrouw).	
Waterral	<u>Gillende big</u> , overgaand in knorren of brommen (man). <u>Triller</u> : vibrerend kort geluid, soms volgend op slag; in dat geval een in toonhoogte afnemend 'tieck-tieck-tieck-tjierr' (man).	<u>Gillende big</u> , zonder overgang naar knorren of brommen (man en vrouw). <u>Slag</u> : metaalachtig 'tieck-tieck-tieck', soms versnellend (man).
Watersnip	<u>Mekkeren (blaten)</u> : met trillende staartpennen (vooral man). <u>Kloktikken</u> : 'tjieke-tjieke-tjieke' (man en vrouw; vrouw zachter en vnl. in begin van seizoen).	Schorre vluchtroep 'krèètsj' (man en vrouw), vooral bij op/wegvliegen.
Wielewaal	Zang 'dudeljo' (man en vrouw, vaak in duet). Soms Kleine Karekiet-achtige subsong. Roep 'gieg-gieg-gieg' (man en vrouw?); doet denken aan Middelste Bonte Specht of Torenvalk.	Schorre roep 'chi-rèk' en kattengejank (man en vrouw).
Zwarte Kraai	Roepende 'krassende' vogel of paar in boomtop of ander hoog punt, nek en kop vooruit strekkend (man en vrouw). Soms ook (of alleen) met kort staart- en vleugelspreiden.	Roepende vogel op de grond of in vlucht (man en vrouw).

	Geluiden noteren met code 2 of hoger (indien hoger dan is code vermeld)	Geluiden noteren met code 1
Zwarte Mees	Zang een op en neer gaand 'tsjie-tju-tsjie-tju-tsjie-tju', kent diverse varianten (man en vrouw; vrouw zingt zachter dan man). Wisselt vaak snel van zangpost en zangtype, dan lijkt het of er 2 zitten!	Roep ietwat langgerekt 'tjieee'. Soms af en toe korter 'sie' of 'si-si-si' (man en vrouw).
Zwarte Specht	<u>Lach</u> : monotoon luid 'kwie-kwie-kwie' (man en vrouw). <u>Roffel</u> (man en vrouw; vrouw korter en zachter dan man). <u>Kauwachtige</u> zachte roep 'kjaw' vermoedelijk vooral begroetingsroep tussen partners, doorgaans bij nest (man en vrouw) → code 6.	<u>Regenroep</u> : langgerekt 'kliaaah' (man en vrouw). <u>Vluchtroep</u> krakend 'kru-kru-kru' (man en vrouw).

Dankwoord

Dank aan de inventarisatieploeg van de visvijvers voor hun opmerkingen en aanvullingen. Speciaal dank aan geluidenkenner Ruud van Dongen die uitgebreid reageerde op een eerdere versie van de tabel en het voorzag van talrijke aanvullingen. ■

Matkoppen op de Visvijvers Vallkenswaard, 2 maart 2021 (TH); riep 'tjiuuh- tjiuuh- tjiuuh', dus code 2.

Literatuur

- Brinkhof, H. 2015. Paarvorming bij Zwarte Spechten. Vogeljaar 63: 80-89.
- Bult, H. 2018. Afname van de Zwarte Specht op de Brabantse Wal - realiteit of karteringseffect. Limosa 91: 145-156.
- Kroon, G.H.J. de 2001. Inventarisatieperikelen Waterral. Sovon-Nieuws 14(2): 18-19.
- Provincie Noord-Brabant 2009. Soortspecifieke Informatie Vogels. Provincie Noord-Brabant.
- Sovon 2021. Soortinformatie. Website Sovon (sovon.nl/nl/soort), geraadpleegd in maart/april 2021.
- Vogelbescherming 2021. Vogelgids. Website Vogelbescherming (vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids), geraadpleegd in maart 2021.

